

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

29.03.2022. Nr. 1-8/7

**Latvijas Republikas Saeimas
Tautsaimniecības, agrārās, vides un
reģionālās politikas komisija**
tautsaimniecibas.komisija@saeima.lv

Par Ceļu satiksmes likuma 71. panta otro daļu

Tiesībsargs, izvērtējot privātpersonu sniegto informāciju, ir konstatējis vairākus gadījumus, kad par transportlīdzekļa izmantošanu ceļu satiksmē bez iegādātas obligātās civiltiesiskās atbildības apdrošināšanas polises, administratīvā atbildība par ko paredzēta Ceļu satiksmes likuma (CSL) 71.panta otrajā daļā, un kas fiksēta ar fotoradaru, transportlīdzekļa īpašniekiem piemērots naudas sods 70 naudas soda vienību (NSV) apmērā. Minētā norma paredz atšķirīgus naudas sodu apmērus dažādiem administratīvā pārkāpuma subjektiem (mopēda vadītājam, vadītājam, kravas automobiļa vadītājam, īpašniekam, komersantam). Proti:

1. mopēda vadītājam (no 6 līdz 11 NSV),
2. cita transportlīdzekļa vadītājam (no 17 līdz 24 NSV),
3. kravas automobiļa, kura pilna masa pārsniedz 12 tonnas, un autobusa, kura pilna masa pārsniedz 12 tonnas, īpašniekam (valdītājam, turētājam) — fiziskajai vai juridiskajai personai (no 80 līdz simt 400 NSV),
4. cita transportlīdzekļa īpašniekam (valdītājam, turētājam) un tirdzniecības uzņēmumam (komersantam), ja transportlīdzeklis nodots tirdzniecībā, — fiziskajai vai juridiskajai personai — no 70 līdz 130 NSV.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa (ECT)¹ un Satversmes tiesa² ir atzinušas valsts plašo rīcības brīvību, pieņemot regulējumu sodu politikas jomā. Tomēr valsts, īstenojot likumdošanas tiesības, bauda rīcības brīvību tiktāl, ciktāl netiek pārkāpti vispārējie tiesību principi un citas Satversmes normas.³

¹ ECT 2017.gada 24.janvāra sprieduma lietā “*Khamtokhu and Aksenchik v. Russia*” &58.

² Satversmes tiesas 2011.gada 6.janvāra lēmums par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2010-31-01

³ Satversmes tiesas 2017.gada 19.oktobra sprieduma lietā Nr.2016-14-01 25.p.

Satversmes 91.panta pirmais teikums paredz, ka visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Satversmes tiesa ir atzinusi⁴, ka vienlīdzības principa uzdevums ir nodrošināt, lai tiktu īstenota tāda tiesiskas valsts prasība kā likuma aptveroša ietekme uz visām personām un lai likums tiktu piemērots bez jebkādām privilēģijām. Tādējādi vienādos un salīdzināmos apstākļos atrodas visi transportlīdzekļa vadītāji, kuri izmanto ceļu satiksmē transportlīdzekli, kuram nav veikta civiltiesiskās atbildības obligātā apdrošināšana. Savukārt atšķirīga attieksme (naudas soda apmērs), paredzēta attiecībā pret tiem transportlīdzekļa vadītājiem, kuri pārkāpumu izdarījuši ar īpašumā esošo transportlīdzekli.

Administratīvā pārkāpuma lietās līdzīgi kā krimināllietās soda bardzība ir tieši saistīta ar izdarītā pārkāpuma bīstamību indivīdam vai radīto apdraudējumu sabiedrībai kopumā. Neatkarīgi no tā, kurš, īpašnieks vai cita persona, piedalās ceļu satiksmē ar transportlīdzekli bez iegādātas OCTA polises, minētā pārkāpuma radītais apdraudējuma līmenis indivīda, ceļu satiksmes vai sabiedrības drošībai kopumā objektīvi nemainās.

Administratīvās atbildības likuma (AAL) 21.pantā sniegts izsmeļošs administratīvo atbildību pastiprinošo apstākļu uzskaitījums. Īpašuma tiesību esamība uz administratīvo pārkāpuma izdarīšanas rīku (transportlīdzekli) nav to skaitā. Savukārt Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likuma (OCTA likums) 18.panta pirmā daļas un 51.panta pirmās daļas nosacījumi nodrošina ceļu satiksmes negadījumā cietušai personai Satversmes 92.panta trešajā teikumā garantētās tiesības gūt atlīdzinājumu, vēršoties Transportlīdzekļu apdrošinātāju birojā, ja transportlīdzeklī nebija iegādāta OCTA polise. Tomēr, atbilstoši CSL 71.panta otrās daļas nosacījumiem, naudas soda apmērs transportlīdzekļa īpašniekam minētā administratīvā pārkāpuma gadījumā ir aptuveni 5 reizes lielāks par citam transportlīdzekļa vadītājam paredzēto.

Satversmes 91.panta pirmajā teikumā nostiprinātais vienlīdzības princips pieļauj un pat prasa atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas atšķirīgos apstākļos, kā arī pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas vienādos apstākļos, ja tai ir objektīvs un saprātīgs pamats.⁵ Pastāvot vienādam tiesisko interešu apdraudējuma līmenim, administratīvā pārkāpuma, atbildība par kuru paredzēta CSL 71.panta otrajā daļā, gadījumā, bargāka naudas soda piemērošanai vienīgi tāpēc, ka pārkāpuma izdarīšanas rīks (transportlīdzeklis) ir personas īpašumā, nav uzskatāms par saprātīgu pamatu atšķirīgai attieksmei.

Eiropas Parlamenta direktīvas 2009/103/EK (2009.gada 16.septembris) par civiltiesiskās atbildības apdrošināšanu saistībā ar mehānisko transportlīdzekļu izmantošanu un kontroli saistībā ar pienākumu apdrošināt šādu atbildību preambulas 2.punktā noteikts, ka civiltiesiskās atbildības apdrošināšana *saistībā ar mehānisko transportlīdzekļu lietošanu* (mehānisko transportlīdzekļu apdrošināšana) ir jo īpaši svarīga Eiropas pilsoņiem, vai tie būtu apdrošinājuma ņēmēji vai cietušie satiksmes negadījumā. CSL 71.panta otrajā daļā noteikta administratīvā atbildība par tāda

⁴ Satversmes tiesas 2010.gada 2.februāra sprieduma lietā Nr.2009-46-01 7.p.

⁵ Satversmes tiesas 2018.gada 29.jūnija sprieduma lietā Nr.2017-28-0306 9. p.

transportlīdzekļa *izmantošanu ceļu satiksmē*, par kuru nav veikta tā īpašnieka civiltiesiskās atbildības obligātā apdrošināšana. OCTA likums 3.panta otrā daļa paredz pienākumu apdrošināt vienīgi transportlīdzekli, kurš tiek *izmantots* ceļu satiksmē. Neatkarīgi no OCTA polises vai īpašuma tiesību esamības, transportlīdzekli ceļu satiksmē izmanto vadītājs. Arī CSL 25.panta trīs prim daļa paredz *transportlīdzekļa vadītāja pienākumu*, pirms dalības ceļu satiksmē pārliecināties, vai samaksāti normatīvajos aktos noteiktie nodokļi vai nodevas.

Vairumā no apzinātajām ASV pavalstīm⁶, kā arī Lietuvā,⁷ Igaunijā⁸, Austrālijā⁹, Indijā¹⁰ atbildība par transportlīdzekļa izmantošanu bez apdrošināšanas paredzēta transportlīdzekļa vadītājam. Savukārt Somijā¹¹ naudas sods ir paredzēts arī gadījumos, kad īpašumā esošais transportlīdzeklis nav apdrošināts un netiek izmantots ceļu satiksmē.

Apvienotās Karalistes Ceļu satiksmes likums¹² paredz aizliegumu izmantot transportlīdzekļus attiecībā uz kuru nav veikta apdrošināšana, *kā arī aizliegumu likt vai ļaut citai personai izmantot šādu transportlīdzekli*. Konetikutas noteikumi¹³ aizliedz īpašniekam izmantot transportlīdzekli vai atļaut to izmantot bez apdrošināšanas. Arī Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa (LAPK) 149.²⁴ panta otrā daļa un trešā daļa nošķīra¹⁴ administratīvo atbildību par tāda transportlīdzekļa izmantošanu ceļu satiksmē, attiecībā uz kuru nav izdarīta tā īpašnieka civiltiesiskās atbildības obligātā apdrošināšana, no - *norīkojuma došanas lietot šādu transportlīdzekli*. Tādējādi ārvalstīs, kā arī vēsturiski LAPK nošķir situācijas, kad īpašnieks *pieļauj* transportlīdzekļa izmantošanu ceļu satiksmē, no gadījumiem, kad viņš pats veic šāda veida darbības.

Veicot Administratīvo sodu sistēmas reformu ar 2019.gada 19.decembra grozījumiem CSL tika papildināts ar IX nodaļu “Administratīvie pārkāpumi ceļu satiksmē un kompetence administratīvo pārkāpumu procesā”, t.sk., CSL 71.pantu. Minēto grozījumu anotācijā¹⁵ nav datu par apsvērumiem, kuri pamatotu bargākas administratīvās atbildības transportlīdzekļa īpašniekiem nepieciešamību, kā arī mērķiem, kurus likumdevējs ar to vēlas sasniegt.

OCTA polises iegāde nepasargā cilvēku dzīvību un veselību, vidi vai mantu, bet gan nodrošina iespēju saņemt atlīdzinājumu, ja persona cieš ceļu satiksmes negadījumā. Turpretim gadījumos, kad transportlīdzekļa izmantošana ceļu satiksmē rada tiešu apdraudējumu citu cilvēku un satiksmes drošībai, administratīvā atbildība

⁶ Penalties for Driving without Auto Insurance by State

https://consumerfed.org/pdfs/140310_penaltiesfordrivingwithoutautoinsurance_cfa.pdf

⁷ The Republic of Lithuania Code of administrative offences 123.p. 5.d.

https://europam.eu/data/mechanisms/PF/PF%20Laws/Lithuania/Lithuania_Code%20of%20administrative%20offences_1985_amended2016_eng.pdf

⁸ Motor Insurance Act, 81&, <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/526032019008/consolide>

⁹ <https://nt.gov.au/driving/driving-offences-and-penalties/traffic-offences-and-penalties>

¹⁰ <https://www.godigit.com/traffic-rules/fine-for-driving-without-insurance>

¹¹ <https://www.lvki.fi/en/obligation-to-insure/frequently-asked-questions/penalty-fee-for-failing-to-insure/>

¹² Road Traffic Act 1988, 143&, <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1988/52/section/143>

¹³ General Statutes of Connecticut, §14-213b,

https://www.cga.ct.gov/current/pub/chap_248.htm#sec_14-213b

¹⁴ Redakcija spēkā līdz 30.06.2020.

¹⁵ <http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/359721ACBA700E18C22584410028C565?OpenDocument>

paredzēta vienīgi transportlīdzekļa vadītājam. Piemēram, par tāda transportlīdzekļa izmantošanu ceļu satiksmē, kuram noteiktajā termiņā nav veikta valsts tehniskā apskate (CSL 71.p. 1.d.), par braukšanu ar transportlīdzekli, kuram nav nevienas no noteiktajām numura zīmēm (CSL 72.p. 3.d.), par transportlīdzekļa vadīšanu reibumā (CSL 62.p.), par agresīvu braukšanu (CSL 51.p.10.d.). Minētajos gadījumos, neraugoties uz tiešiem draudiem satiksmes un sabiedrības drošībai, naudas soda apmērs CSL 71.panta otrās daļas sankciju pārsniedz vienīgi CSL 62.pantā paredzētajā situācijā. Attiecīgi nav saskatāma arī konsekvence likumdevēja rīcībā, nosakot atbildības apmērus par pārkāpumiem ceļu satiksmes jomā.

Satiksmes ministrija, kā 2019.gada 19.decembra CSL grozījumu izstrādātāja un par jomu atbildīgā institūcija, informēja par Tieslietu ministrijas Administratīvās atbildības likuma pastāvīgās darba grupas 2021.gada 27.maija sēdē pausto atziņu, ka nošķirams transportlīdzekļa vadītāja pienākums pārbaudīt, vai ir veikta transportlīdzekļa īpašnieka civiltiesiskās atbildības obligātā apdrošināšana, no transportlīdzekļa īpašniekam esošā apdrošināšanas pienākuma. *Turklāt darba grupas ieskatā arī, ja transportlīdzekļa īpašnieks norāda personu, kura pārkāpuma izdarīšanas brīdī vadīja transportlīdzekli, tas neatbrīvo transportlīdzekļa īpašnieku no atbildības (proti, nav piemērojams AAL 162.panta otrās daļas 2.punkts un 163.pants).*

AAL 19.nodaļa reglamentē administratīvā pārkāpumu procesa īpatnības atsevišķu kategoriju lietās, t.sk., AAL 162.pants soda piemērošanu īpašniekam, ja pārkāpums fiksēts tehniskiem līdzekļiem, neapturot transportlīdzekli. Atbilstoši AAL 163.panta pirmajai daļai, ja transportlīdzekļa īpašnieks nav vadījis transportlīdzekli pārkāpuma izdarīšanas brīdī, tas, pārsūdzot augstākai amatpersonai lēmumu par soda piemērošanu, sūdzībā norāda personu, kura pārkāpuma izdarīšanas brīdī vadīja transportlīdzekli. Tādējādi naudas soda uzlikšana transportlīdzekļa īpašniekam par administratīvo pārkāpumu atbildība par kuru paredzēta CSL 71.panta otrajā daļā, ir izņēmums gan no vispārējās administratīvo sodu piemērošanas sistēmas, gan no kārtības kādā tiek piemērots sods par tehniskiem līdzekļiem neapturot transportlīdzekli fiksētiem pārkāpumiem.

Tiesiskās noteiktības princips uzliek valstij pienākumu nodrošināt tiesisko attiecību noteiktību un stabilitāti, kā arī ievērot tiesiskās paļāvības principu, lai veicinātu indivīda uzticību valstij un likumam.¹⁶ Likumu ievērošana ir jebkuras tiesību sistēmas balsts un tiesiskā kārtība kā tāda ir aizsargājama vērtība.¹⁷ Lai gan likumdevējam ir plaša rīcības brīvība sodu politikas jomā, tomēr ikviens izņēmums mazina izveidotās administratīvo atbildības sistēmas stabilitāti, kā arī nevairo sabiedrības paļāvību uz sistēmas darbības paredzamību, kā arī likumdevēja rīcības konsekvenci un pēctecību.

Nemot vērā minētos apsvērumus, aicinu līdz 2022.gada 1.jūnijam pārskatīt CSL 71.panta otrās daļas nosacījumus, novēršot nepamatoti atšķirīgu attieksmi pret transportlīdzekļa īpašniekiem.

¹⁶ Satversmes tiesas 2004.gada 25.oktobra sprieduma lietā Nr.2004-03-01 9.2.p.

¹⁷ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2004.gada 30.marta sprieduma lietā Nr.SKA-5 17.p.

Ar cieņu
tiesībsargs

Juris Jansons

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu